

explorador

Sheinbaum i la contradicció: cinc estampes per entendre el país que governarà la primera presidenta de Mèxic

vista prèvia >

El 2018, l'esquerra mexicana va fer història i va conquerir la presidència per primera vegada. Les eleccions del juny del 2024, amb la tria de la primera presidenta del país, han ratificat la confiança en el bloc d'esquerres. Els reptes que té al davant Claudia Sheinbaum no són nous i representen els desafiaments d'un país que avança, però que manté unes cadenes que el llasten: la pobresa, la inseguretat, la feblesa econòmica, els feminicidis o la mala gestió de la migració són els àmbits en els quals la nova presidenta haurà d'oferir respostes inajornables.

Eileen Truax

Periodista

@EileenTruax

El 3 de juny del 2024 el nom de Mèxic va aparèixer als informatius de bona part del món amb un titular històric: durant la jornada electoral del dia previ, el diumenge 2 de juny, Claudia Sheinbaum, una dona d'esquerres, excap de govern de la Ciutat de Mèxic i hereva política del president Andrés Manuel López Obrador, AMLO —el primer president d'esquerres en la història del país—, obtenia un avantatge folgat sobre la seva contrincant, l'opositora conservadora Xóchitl Gálvez, i esdevindria a partir de l'1 d'octubre en la primera dona a arribar a la presidència de Mèxic.

Aquell dia, alguns mitjans internacionals feien al·lusió a una imatge estereotipada d'un Mèxic masclista i conservador per exposar allò que consideraven una contradicció: que la guanyadora de les eleccions en aquell país fos una dona madura, no catòlica, doctora en enginyeria ambiental, divorciada, recentment casada en segones núpcies, que acabava de ser àvia i que havia estat cap de govern d'una de les metròpolis més complicades del món.

Si bé la història recent del país ajuda a entendre com —malgrat els

tufs masclistes— la candidatura i el triomf de Sheinbaum són conseqüència lògica dels canvis socials, polítics i culturals esdevinguts al país centreamericà, també posa en evidència que sí, que les contradiccions a Mèxic existeixen i abunden, començant per la que afrontarà la primera presidenta mexicana: l'oportunitat de donar continuïtat a alguns dels programes iniciats amb èxit pel seu predecessor, com ara el combat contra la pobresa extrema i el repte de corregir el rumb en temes particularment sensibles que van quedar pendents a l'anterior administració, com els femicidis, la protecció del medi ambient i la lluita contra el crim organitzat.

En els pròxims anys, Mèxic serà, alhora, la segona economia més gran del món governada per una dona —només darrere d'Itàlia, amb la neofeixista Geòrgia Meloni— i el camp on se seguirà lliurant batalla a una mitjana de deu dones assassina- des al dia, que el govern sortint no ha pogut erradicar.¹

1 ONU DONES, «Femicidio, un problema global».

A l'esquerra s'hi arriba passant per la dreta

Claudia Sheinbaum és una dona d'esquerra de soca-rel. Va néixer el 24 de juny de 1962 a la Ciutat de Mèxic al si d'una família jueva secular, d'origen búlgar per part de mare, biòloga que es va convertir en la primera dona sefardita al món acadèmic mexicà,² i lituà per part de pare, fill d'un militant del Partit Comunista Mexicà. Tots dos participaven activament en els cercles de l'esquerra mexicana a la dècada de 1960, quan a Mèxic es gestaven els moviments obrers i les lluites estudiantils que serien reprimides amb massacres a finals d'aquella dècada.

«*De aquellos polvos, estos lodos*»,³ diu un refrany mexicà: les primeres participacions en l'organització social i política de Claudia Sheinbaum s'esdevingueren justament al si del moviment estudiantil de dues dècades després, un esforç de defensa de la universitat pública que, juntament

2 ENLACE JUDÍO, «Judíos y científicos. La familia de Claudia Sheinbaum».

3 En català podria traduir-se com: «Tal faràs, tal trobaràs».

El partit de l'oxímoron nominal va governar durant la major part del segle XX sota una política de bastó i pastanaga

amb altres moviments de resistència contra les polítiques conservadores imperants des de la revolució neoliberal impulsada per Ronald Reagan als EUA, seria el planter de l'esquerra política mexicana durant els anys 1990 i assentaria les bases per a l'alternança al govern del país després de 71 anys —del 1929 al 2000— de govern d'un partit únic a Mèxic, el Partido Revolucionario Institucional (PRI), una part de la història d'aquest país que sovint s'oblida, però que resulta rellevant per entendre per què Mèxic arriba com arriba al 2024.

Tot i que la història mexicana del segle XX és intricada i complexa, es pot resumir breument en tres paràgrafs: després de la seva independència d'Espanya el 1810, el territori del país es va consolidar, però es va mantenir la fragmentació social estratificada i desigual de la colònia; això va donar lloc que el 1910 s'iniciés un moviment revolucionari per enderrocar Porfirio Díaz, un dictador amb 35 anys al govern. Després d'una dècada de lluita entre faccions, el 1917 es va proclamar l'actual Constitució mexicana; el 1920 es va establir la primera presidència moderna i, el 1929, es va crear el partit

polític que acabaria anomenant-se Partido de la Revolución Institucional. El partit de l'oxímoron nominal va governar durant la major part del segle XX sota una política de bastó i pastanaga, prenent les regnes de l'Estat i administrant el desenvolupament social en funció dels seus interessos econòmics: obrint l'aixeta per als seus partidaris i tancant-la —i a més, reprimint— per als seus adversaris, alhora que controlava una maquinària electoral ben greixada; una fórmula que l'escriptor Mario Vargas Llosa definiria com «la dictadura perfecta».

No fou fins cap a finals dels anys 1980 que el partit va viure la separació d'un corrent d'esquerres ampli, a partir de l'aplicació de les polítiques neoliberals, que va derivar en la creació del Partido de la Revolución Democrática (PRD); es va enfortir el ja existent democratacristià Partido Acción Nacional (PAN) i es va obrir la porta a la pluralitat política i electoral. En una dècada es va consolidar la separació de poders amb l'arribada al Congrés d'una majoria opositora; el 1997 la Ciutat de Mèxic, abans governada per designació presidencial, va celebrar els seus primers

comicis i el fundador del PRD, Cuauhtémoc Cárdenas, es va convertir en el seu primer cap de govern; i el 2000 el PRI va perdre la presidència del país per primera vegada davant el candidat conservador del PAN, Vicente Fox.

Una de les grans contradiccions a la política mexicana és el fet que, després d'anys de lluita organitzada dels moviments d'esquerra, el primer president post PRI hagi estat un candidat de dretes, resultat d'un «cordó sanitari» construït per la majoria de la societat mexicana, l'esquerra inclosa, per evitar que el PRI continués al poder; els camins de l'esquerra, sovint, passen per la dreta. La realitat és que sense el triomf del corrent d'esquerres de Cárdenas, impulsat durant dues dècades per activistes veterans i pels joves organitzats de la generació de Sheinbaum, l'alternança del 2000 hauria trigat més a arribar. Finalment, després de dos governs del PAN i el retorn el 2012 d'un obsolet PRI, el 2018 va arribar a la presidència Andrés Manuel López Obrador, a les espatlles del nou partit de l'esquerra, el Movimiento de Regeneración Nacional (Morena), una escissió del PRD,

Tot i que la seva forma de governar ha estat considerada populista, aquesta mínima estabilitat econòmica ha aconseguit la projecció d'una imatge positiva del govern d'AMLO cap a l'exterior

en aliança amb Sheinbaum, que va obtenir el triomf electoral al govern de la capital.

Primer, els pobres

AMLO va ser elegit cap de govern de la Ciutat de Mèxic el 2000, quan el dretà Vicente Fox va assumir la presidència del país. Per a les generacions acostumades a permanents crisis econòmiques derivades d'una dependència excessiva dels ingressos petrolers —i els vaivens d'aquest mercat— i de les baixes càrregues tributàries, viure en un entorn politicoeconòmic marcat per constants devaluacions del pes mexicà davant del dòlar, la inflació, la recessió, la desigualtat i la pobresa havien estat el pa de cada dia; el repte per al nou govern federal era mantenir a la superfície l'economia i la fràgil confiança dels mercats internacionals davant del canvi de govern després de set dècades de PRI.

Pel que fa a la capital mexicana, però, AMLO tenia més marge de joc i la possibilitat de construir sobre les bases assentades pel seu antecessor, Cuauhtémoc Cárdenas, en una

Ciutat de Mèxic els habitants de la qual per primera vegada se sentien escoltats i representats. El contrast entre les dues administracions va impulsar la popularitat d'AMLO gràcies als seus programes socials, a les mesures d'austeritat aplicades pel seu govern a l'administració pública, a la proximitat dels comandaments mitjans de govern amb la ciutadania i a la millora palpable dels serveis públics. Una manera de governar que va traslladar al 2006 a la seva proposta de govern per al país, la primera vegada que va ser candidat a la presidència, amb el lema: «*Pel bé de tots, primer els pobres*». El lema es va mantenir durant les dues campanyes següents, fins que va arribar a la presidència el 2018.

D'acord amb les estadístiques oficials, durant els sis anys del mandat de López Obrador milions de famílies van millorar la seva situació econòmica gràcies als augments a les pensions de jubilació, les beques per a estudiants, les ajudes per a persones amb discapacitat i un increment del salari mínim en una mitjana del 20% anual, xifra per sobre de l'IPC. Mèxic, un país on el nivell de pobresa es manté més enllà del 40% de la

població, és un lloc on el sentit del vot es comprèn fàcilment a partir de la idea de la pobresa.

Tres dies abans de l'elecció del 2 de juny del 2024, l'enquestadora Gallup va publicar algunes xifres: el 73% dels mexicans enquestats se sentien optimistes sobre la possibilitat de millorar-ne la qualitat de vida i un 57% sobre una millora de l'economia local; una majoria dels enquestats manifestava tenir confiança en les institucions financeres i en els bancs, i sis de cada deu van dir que confien en el govern.⁴

Tot i que la seva forma de governar ha estat considerada populista, aquesta mínima estabilitat econòmica ha aconseguit la projecció d'una imatge positiva del govern d'AMLO cap a l'exterior. El febrer del 2024 es va anunciar un rècord històric en inversió estrangera directa que va superar els 36.000 milions de dòlars el 2023, amb la subsegüent generació de llocs de treball, que ha fet que assumptes com la inseguretat i els 30.000 assassinats anuals al país

⁴ VIGERS, «Mexico Votes: 5 Things to Know Ahead of the Election».

Tretze governs estatals, centenars d'alcaldies, ajuntaments i congressos locals i la meitat del Congrés Federal estaran ocupats per dones després de l'elecció del 2024

passin a un segon pla. En acostar-se el moment del relleu al govern, i després de la nominació de Sheinbaum com a candidata per la governamental Morena, era difícil que el país optés per un canvi de rumb econòmic, no només pel context esmentat, sinó per la falta de propostes d'una oposició que no va saber construir una contranarrativa proactiva, sinó que es va centrar en l'atac mediàtic i la campanya bruta.

Potser l'element més indicatiu de l'estabilitat econòmica durant el govern d'AMLO és el fet que no hi ha hagut una devaluació significativa del pes mexicà respecte del dòlar nord-americà, a causa de diversos factors: una política monetària prudent per part del Banc de Mèxic, que durant el sexenni va actuar de manera independent, enfocant-se a controlar la inflació i a mantenir l'estabilitat financera; un nivell saludable de reserves internacionals; una disciplina fiscal fins ara inusual, centrada en l'austeritat i el control de la despesa pública, que ha mantingut la confiança del mercat d'inversions; una sèrie de reformes estructurals, com la del sector energètic; una inversió estrangera directa sostingu-

da amb una demanda d'exportacions mexicanes, especialment cap als EUA —en aquests anys Mèxic s'ha convertit en el principal exportador a aquest país, superant la Xina—, i una resposta econòmica adequada a la pandèmia de la Covid-19. També és notable que, durant aquest període, les remeses dels mexicans a l'estranger han assolit nivells rècord, i han proporcionat un flux constant de divises al país que ajuda a mantenir econòmicament estables pobles sencers.

En el seu primer anunci d'estratègia com a presidenta electa, Sheinbaum va donar a conèixer que mantindrà al càrrec l'actual secretari d'Hisenda, Rogelio Ramírez de la O; un moviment poc freqüent a l'alternança de governs a Mèxic, però que reforça el missatge de certesa per als mercats internacionals.

Claudia en el país dels feminicidis

«L'arribada de Claudia Sheinbaum —i de milers de dones més— a càrrecs públics, com a fruit d'una sola jornada electoral, implica un trencament estructural al sistema polític emanat

*de la Revolució Mexicana, que va ser fundat i dissenyat per homes, i que durant dècades va ser dominat i recreat gairebé exclusivament per homes, amb una visió patriarcal i masculista».*⁵ Una setmana després de l'elecció, el periodista Ernesto Núñez Albarrán descrivia en un article,⁶ amb només aquest paràgraf, el que representa per a la societat mexicana l'elecció de la primera presidenta: l'evidència que l'avenç cap a la paritat representativa no té marxa enrere. Tretze governs estatals, centenars d'alcaldies, ajuntaments i congressos locals i la meitat del Congrés Federal estaran ocupats per dones després de l'elecció del 2024.

Tot i això, la relació de Sheinbaum amb els col·lectius feministes no ha estat orgànica durant els sis anys en què va estar al capdavant del govern a la Ciutat de Mèxic, un espai que hauria estat idoni per crear polítiques

⁵ Traducció de l'edició. Text original: «El arribo de Claudia Sheinbaum —y de miles de mujeres más— a cargos públicos, como fruto de una sola jornada electoral, implica un quiebre estructural en el sistema político emanado de la Revolución Mexicana, que fue fundado y diseñado por hombres, y que durante décadas fue dominado y recreado casi exclusivamente por varones, con una visión patriarcal y machista».

⁶ NUÑEZ, «Presidenta Sheinbaum».

La paritat de gènere al gabinet, una acció que AMLO va instaurar per primera vegada al país, no necessàriament es tradueix en la incorporació de dones feministes a l'equip de govern

públiques amb perspectiva de gènere i per construir una imatge de solidaritat amb el moviment feminista. Per contra, en més d'una ocasió, la relació entre les dues parts ha estat tensa, i fins i tot esquerpa, a causa de l'estadística ignominiosa d'entre nou i deu dones assassinades cada dia al país; cossos de dones d'un sol ús en un país on la taxa d'impunitat és superior al 96%.⁷

Aquesta realitat, i el clima de violència que preval a diverses zones del país, ha provocat que les manifestacions convocades en dates com el 8 de març, Dia Internacional de les Dones, o el 25 de novembre, Dia Internacional per a l'Eliminació de la Violència contra les Dones, es converteixin sovint en obertes expressions d'ira i frustració per part del moviment feminista que, per a sorpresa de molts, ha estat sovint reprimit i desqualificat per l'excap de govern de la Ciutat de Mèxic, que en alguna entrevista va arribar a dir sobre les manifestacions feministes en què s'ha registrat violència: «Per mi això és feixisme. No té res a

veure amb el feminisme».⁸ Diversos col·lectius observadors de drets humans i organitzacions com Amnistia Internacional han denunciat un ús excessiu de la força contra les dones a les marxes del 8 de març, i consideren que el seu dret a protestar s'ha estigmatitzat.

Malgrat que no ha estat capaç de presentar una agenda de gènere al seu programa de govern, Sheinbaum va buscar durant la seva campanya algunes conjuntures concretes per enviar un missatge de compromís amb la paritat de gènere, afirmant que «a més de la participació de les dones a la vida pública, també caldria parlar de la participació dels homes a la vida privada perquè també hi hauria d'haver igualtat»,⁹ en referència al fet que les mexicanes segueixen dedicant 24 hores més a la setmana a les tasques de la llar que els homes.

8 GRUPO REFORMA, «Cuestiona Sheinbaum 'feminismo violento'». Traducció de l'edició. Text original: «Para mí eso es fascismo. No tiene nada que ver con el feminismo».

9 SHEINBAUM, «Sesión de Clausura del I Foro de Alcaldesas y Electas Iberoamericanas» Transcripció original: «además de la participación de las mujeres en la vida pública, también habría que hablar de la participación de los hombres en la vida privada porque también ahí debería haber igualdad».

No obstant això, aquest compromís amb la paritat de gènere al gabinet, una acció que AMLO va instaurar per primera vegada al país, no necessàriament es tradueix en la incorporació de dones feministes a l'equip de govern, un dels grans temes pendents que haurà d'assumir la futura presidenta.

A la llista d'aquests temes pendents, també hi ha la consolidació del dret a la identitat autopercebuda i els drets de les persones LGBTQ+ a escala nacional, així com la consolidació del dret a l'avortament. Malgrat estar despenalitzat a tot el país des del 2021,¹⁰ l'accés a la interrupció de l'embaràs està lluny de ser una realitat per a totes les dones mexicanes en la mesura que el poder legislatiu de cada estat té autonomia per determinar els supòsits i les condicions sota les quals es pot realitzar un avortament legal al seu territori. Això es tradueix en una obstaculització de l'accés a aquest servei per a les dones de certes comunitats o sectors socials, igual que l'accés a

10 SUPREMA CORTE DE JUSTÍCIA. «Suprema Corte declara inconstitucional la criminalización total del aborto».

7 MEXICO EVALUA, «Justicia, sólo en 4 de cada 100 delitos que son investigados».

L'accés a la interrupció de l'embaràs està lluny de ser una realitat per a totes les dones mexicanes

mètodes anticonceptius i a recursos per garantir l'educació sexual i la salut reproductiva.

A la seva campanya, Sheinbaum també va oferir replicar mesures contra la violència masclista que va implementar al govern de la Ciutat de Mèxic, com la creació de la Fiscalia Antifeminicidis i la llei «l'agressor surt de casa»,¹¹ que estableix que en els casos de violència domèstica han de ser els homes els que deixin l'habitatge familiar en lloc d'enviar les dones i els fills víctimes a un refugi. Però sens dubte el tema més gran i més dolorós d'aquells pendents, la xifra dels feminicidis, és també el més complicat per la seva vinculació amb el que ha estat el problema més gran de Mèxic en les últimes dècades: els alts, altíssims nivells d'impunitat. A Mèxic, matar, assassinar, esquarterar, fer desaparèixer, surt barat.

Un país de crim sense càstig

Un 93% d'impunitat: és aquesta la xifra. De cada 100 homicidis que es

cometen a Mèxic, 93 queden sense càstig. I malgrat ser una vergonya nacional, semblaria que aquesta estadística ja no fa venir rubor a cap funcionari ni a cap polític de cap partit; però la ciutadania corrent, la que surt al carrer cada dia, viu amb aquest nombre al cap, sabent que la seva seguretat i la dels seus fills i filles depèn d'una ruleta russa en què, si et toca la bala, no hi haurà culpable a la presó, ni justícia per a qui ha mort.

Les dades aquí esmentades van ser publicades per l'organització *Impunidad Zero* a finals del 2022,¹² i coincideixen, varien poc, amb les que treballen altres organitzacions. No només això: l'estadística, que sempre es mou en un rang d'entre el 93% i el 96%, segons els indicadors a considerar, no és representativa d'un sol govern, ni d'un partit polític en particular, ja que la impunitat durant el govern del president López Obrador ha estat la mateixa que als governs anteriors, una constant que, juntament amb la corrupció, acaba anul·lant qualsevol altre avenç

democràtic al país. A Mèxic, el país de l'estabilitat econòmica i el comerç internacional sòlid, moren 30.000 persones cada any de forma violenta,¹³ assassinen entre nou i deu dones cada dia i hi ha més de 100.000 famílies buscant una filla, un pare o un germà desaparegut; al país amb alts índexs de confiança en el govern, el 54% de la ciutadania afirma no sentir-se segura caminant sola a la nit a la seva ciutat.¹⁴

Luis Herrera-Laso, consultor en intel·ligència, seguretat nacional i relacions internacionals i que fa diversos anys que estudia el tema, assegura que les estratègies de seguretat pública a Mèxic han tingut falles d'origen que tenen un efecte contrari al que busquen. En el cas de l'administració del conservador Felipe Calderón (2006-2012), Herrera-Laso identifica la decisió d'haver centrat l'estratègia en una «guerra» contra el narcotràfic «*i no en la construcció d'un esquema integral de seguretat pública; amb problemes greus de coordinació interinstitucional;*

13 FERRI, «México mantiene los altos niveles de violencia y registra 30.523 asesinatos en 2023».

14 VIGERS, «Mexico Votes: 5 Things to Know Ahead of the Election».

11 Traducció de l'edició. Text original: «El agresor sale de casa».

12 INPUNIDAD CERO, «Indicadores "Impunidad en homicidio doloso y feminicidio 2022"».

centrada en l'acció policial i no en un esquema on dialoguin les polítiques socials i les polítiques de seguretat; (...) que va integrar els militars a la seguretat pública sense considerar-ne els efectes i les conseqüències i que no va saber articular de manera eficient els seus esforços amb l'exterior»¹⁵.

Aquesta observació és rellevant pel fet que l'acció més contundent en matèria de seguretat que deixa el govern de López Obrador a la futura presidenta Sheinbaum és una rèplica de l'acció realitzada per Calderón en el seu moment, també durament qüestionada per AMLO: la militarització de les tasques de seguretat i altres tasques que haurien d'estar en mans de la societat civil i la manca d'atenció als factors que han generat la delinqüència, incloses la influència del crim organitzat en tots els àmbits de l'Estat i la desigualtat social en una

15 HERRERA-LASO, «Factores que propician la violencia y la inseguridad: apuntes para una estrategia integral de seguridad pública en México». Traducció de l'edició. Text original: «y no en la construcción de un esquema integral de seguridad pública; con problemas graves de coordinación interinstitucional; centrada en la acción policial y no en un esquema en el que dialoguen las políticas sociales y las políticas de seguridad; (...) que integró a los militares a la seguridad pública sin considerar sus efectos y consecuencias y, que no supo articular de manera eficiente sus esfuerzos con el exterior».

gran part del territori nacional. Són tres els assumptes als quals Sheinbaum haurà de prestar una particular atenció en matèria de seguretat, pel fet que tenen un gran impacte entre la població en general. Un és el ja esmentat tema dels femicidis; els altres dos són la violència contra els periodistes i les desaparicions.

Durant el govern d'AMLO han estat assassinats a Mèxic 37 periodistes, segons l'organització Reporters sense Fronteres (RSF),¹⁶ la qual cosa el situa com el país amb el nombre més gran d'assassinats de periodistes al món després de Gaza. Cada catorze hores es registra un atac a un periodista al país, mentre que l'índex d'impunitat dels crims contra el gremi, segons l'organització *Artículo 19*,¹⁷ és del 98%. Tres dies abans de l'elecció, Sheinbaum va signar un document¹⁸ proposat per RSF en

16 ROMEU, «Mexico has made no progress on protecting journalists during AMLO's six years as president».

17 ARTÍCULO 19, «Periodismo en riesgo».

18 DUCHIADE, «Mexico's next president promises to protect the country's journalists. What can she do?».

què es va comprometre a protegir i defensar la llibertat de premsa i els periodistes mexicans; però, perquè això passi, la pròxima presidenta haurà de començar per casa, desmuntant els atacs contra la premsa que durant tot el seu govern ha realitzat López Obrador a les seves rodes de premsa diàries des del Palau Nacional —conegudes com «*las mañaneras*»—, capgirant la naturalitat amb què AMLO atacava els periodistes que el qüestionaven, de vegades amb una hostilitat manifesta.

El tercer assumpte és el que té a veure amb les desaparicions: entre el 2006 i el 2023, a Mèxic han desaparegut gairebé 100.000¹⁹ persones sense que cap govern hagi enviat un senyal clar que aquest és un assumpte d'Estat d'extrema urgència —una esperança que els col·lectius de familiars de desapareguts, entre ells les anomenades «*madres buscadoras*», alimentaven amb l'arribada de López Obrador a la presidència. Unes setmanes abans de l'elecció del juny, diversos

19 STATISTA, «Número de personas desaparecidas o no localizadas en México entre 2006 y 2023».

En les últimes dècades el signe més gran de la relació entre Mèxic i EUA passa pels camins i les fronteres, és a dir, per la migració i la seguretat

familiars de persones desaparegudes van llançar una convocatòria perquè qui decidís anul·lar el seu vot ho fes escrivint el nom d'una persona desapareguda a la butlleta electoral. Es va començar a compartir fotografies de centenars de noms i consignes escrites a mà sobre els noms dels candidats i els logotips dels seus partits a les xarxes socials durant la jornada electoral, des dels noms dels 43 joves estudiants desapareguts a Ayotzinapa el 2014, fins als dels activistes mediambientals segrestats o els migrants que desapareixen en el tràfic de persones, governi qui governi. Sheinbaum ha assegurat que implementarà un sistema de cerca amb dades aportades per les fiscalies estatals, al mateix temps que treballa per «*disminuir el delicte de desaparició*».

El veí incòmode

A finals del segle XIX Nemesio García Naranjo, un intel·lectual proper al dictador Porfirio Díaz, va introduir a l'imaginari nacional una frase que es va convertir alhora en descripció i profecia: «*Pobre Mèxic,*

tan lluny de Déu i tan a prop dels EUA». ²⁰

El veïnatge amb la gran potència mundial ha marcat Mèxic en tots els sentits. Les crisis econòmiques globals afecten aquest país més que qualsevol dels seus veïns llatinoamericans a causa de la seva extrema dependència dels EUA, i les picabaralles internacionals l'ubiquen com a part de l'Amèrica del Nord pel que fa als tractats de lliure comerç, en una posició de frontissa amb l'Amèrica Llatina amb la qual comparteix història, cultura i lluites ancestrals. No obstant això, en les últimes dècades, el signe més gran de la relació entre Mèxic i els EUA passa pels camins i les fronteres, és a dir, per la migració i la seguretat: els EUA és el principal destí de la migració mexicana, onze milions de persones —de les quals prop de la meitat són indocumentats—, i els diners que envien aquests mexicans a casa via remeses, 63.000 milions de dòlars, solen estar entre els tres primers en el rànquing d'ingressos del país. ²¹

20 Traducció de l'edició. Text original: «*Pobre México, tan lejos de Dios y tan cerca de EUA*».

21 GOBIERNO DE MEXICO, «Comunicado No. 7

En una relació com aquesta, res no passa a Mèxic sense que tingui el vistiplau, o almenys la consideració, de la contrapart als EUA. Alguns analistes assenyalen que en les esferes governamentals nord-americanes hi ha confiança que la coordinació binacional podria millorar sota el govern de la futura presidenta Sheinbaum pel fet que durant la seva gestió al capdavant de la Ciutat de Mèxic va prioritzar la inversió en la policia civil —en oposició al reforçament militar d'AMLO—, i que la seva administració va mantenir una bona col·laboració amb les agències policials nord-americanes per combatre els grups criminals. Un altre bon senyal per als nord-americanes ha estat l'anunci que el pròxim secretari de Relacions Exteriors serà Juan Ramón de la Fuente, acadèmic, investigador i diplomàtic, que va ser el representant permanent de Mèxic davant l'ONU durant l'administració d'AMLO i qui, en una entrevista posterior a l'anunci, va assegurar que hi ha una disposició d'augmentar la col·laboració en

México mantiene un mejor desempeño económico al esperado, señala el secretario de Hacienda».

López Obrador ha defensat una política internacional alineada amb la defensa de l'autodeterminació dels pobles i la no-intervenció

matèria de seguretat entre els dos països.

López Obrador ha defensat una política internacional alineada amb la defensa de l'autodeterminació dels pobles i la no-intervenció; no parla anglès, els seus viatges a l'estranger han estat limitats, i sovint ha criticat la política exterior intervencionista dels EUA. Tot i això, en matèria de cooperació, el seu govern es va alinear des del primer dia amb el de Donald Trump, que era el president nord-americà quan AMLO va arribar al càrrec, per evitar canvis en els tractats comercials entre els dos països, accedint a incrementar el control migratori i el reforçament de les fronteres, inclosa la frontera sud de Mèxic, que fins al dia d'avui és controlada per una Guàrdia Nacional creada durant aquest sexenni.

L'augment del nombre de migrants centreamericans i d'altres regions del món que creuen el territori mexicà en el seu intent d'arribar a la frontera amb els EUA —dels quals ho van aconseguir dos milions i mig el 2023²²— i la tasca de bloqueig i con-

trol migratori realitzada pel govern mexicà per impedir aquests fluxos —amb milers de denúncies per violacions dels drets humans contra les autoritats mexicanes—, ha obligat els governs dels dos països a revisar i actualitzar les polítiques migratòries i frontereres i a accelerar els diàlegs d'alt nivell en matèria de seguretat.

Amb la victòria de Trump a les eleccions dels EUA, és previsible que Sheinbaum doni continuïtat a la línia de cooperació iniciada pel seu predecessor, la qual cosa continuarà posant la càrrega de control, repressió i gestió de la migració sobre el govern mexicà. ■

22 ORGANITZACIÓ INTERNACIONAL PER A LES MIGRACIONS, «Estadísticas migratorias para Mexico».

■ Bibliografía

ARTÍCULO 19. «Periodismo en riesgo» [en línea]. Disponible a: <www.articulo19.org>.

BANCO DE MEXICO. «Ingresos y Egresos por Remesas, diciembre de 2023» [en línea]. A Banco de Mexico, d'1 de febrer de 2024. Disponible a: <www.banxico.org>.

DUCHIADE, André. «Mexico's next president promises to protect the country's journalists. What can she do?» [en línea]. A *Latam Journalism Review*, de 21 de juny de 2024. Disponible a: <www.latamjournalismreview.org>.

FERRI, Pablo. «México mantiene los altos niveles de violencia y registra 30.523 asesinatos en 2023» [en línea]. A *El País*, de 16 de gener de 2024. Disponible a: <www.elpais.com>.

GOBIERNO DE MEXICO. «Comunicado No. 7. México mantiene un mejor desempeño económico al esperado, señala el secretario de Hacienda» [en línea]. A 17 de gener de 2023. Disponible a: <www.gob.mex>.

GRUPO REFORMA. «Cuestiona Sheinbaum 'feminismo violento'» [en línea]. A *Reforma*, de 21 de novembre de 2021. Disponible a: <www.reforma.com>.

HERRERA-LASO, Luis. «Factores que propician la violencia y la inseguridad: apuntes para una estrategia integral de seguridad pública en México» [en línea]. A *Centro de Estudios Internacionales*. Disponible a: <www.cei.colmex.mx>.

IMPUNIDAD CERO. «Indicadores "Impunidad en homicidio doloso y feminicidio 2022"» [en línea]. Disponible a: <www.impunidadcero.org>.

ENLACE JUDÍO MEXICO. «Judíos y científicos. La familia de Claudia Sheinbaum» [en línea]. De 17 de desembre de 2018. Disponible a: <www.enlacejudio.com>.

MEXICO EVALUA. «Justicia, sólo en 4 de cada 100 delitos que son investigados» [en línea]. Disponible a: <www.mexicoevalua.org>.

NUÑEZ, Ernesto. «Presidenta Sheinbaum» [en línea]. A *Animal Político*, de 9 de juny de 2024. Disponible a: <www.animalpolitico.com>.

ORGANITZACIÓ INTERNACIONAL PER A LES MIGRACIONES. «Estadísticas migratorias para Mexico» [en línea]. Disponible a: <www.mexico.iom.int>.

ONU DONES. «Feminicidio, un problema global» [en línea]. Disponible a: <www.mexico.unwomen.org>.

ROMEU, Artur. «Mexico has made no progress on protecting journalists during AMLO's six years as president» [en línea]. A *Reporters Without Borders*, de 25 d'abril de 2024. Disponible a: <www.rsf.org>.

SHEINBAUM, Claudia. «Sesión de Clausura del I Foro de Alcaldesas y Electas Iberoamericanas» [en línea]. Disponible a: <www.youtube.com>.

SIN EMBARGO. «Claudia propone esquema. Sheinbaum plantea un sistema de búsqueda de desaparecidos con datos de fiscalías» [en línea]. Disponible a: <www.sinembargo.mx>.

SUPREMA CORTE DE JUSTÍCIA. «Suprema Corte declara inconstitucional la

criminalización total del aborto» [en línea]. De 7 de setembre de 2021. Disponible a: <www.internet2.scjn.gob.mx>.

STATISTA. «Número de personas desaparecidas o no localizadas en México entre 2006 y 2023» [en línea]. Disponible a: <www.es.statista.com>.

VIGERS, Benedict. «Mexico Votes: 5 Things to Know Ahead of the Election» [en línea]. A Gallup, de 29 de maig de 2024. Disponible a: <www.gallup.com>.